

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2006-03-13

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, regeringsrådet Stefan Ersson och justitierådet Lars Dahllöf.

Miljöansvaret i Antarktis

Enligt en lagrådsremiss den 9 februari 2006 (Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om Antarktis.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreterarna Johan Pettersson och Martin Widstam.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås en ny lag om Antarktis. Den nya lagen avses ersätta lagen (1993:1614) om Antarktis, som trädde i kraft den 1 juli 1993. Förutom att en allmän översyn har gjorts av de befintliga bestämmelserna har flera nya bestämmelser tillagts i den nya lagen i syfte att genomföra de s.k. Stockholmsreglerna (*Annex VI on Liability Arising from Environmental Emergencies to the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty*), en ansvarsordning för miljöfarliga olyckor i det område som omfattas av Antarktisfördraget.

Lagrådet som inte har några synpunkter på ansvarsordningen i sig, som för övrigt i många stycken har motsvarigheter i ansvarsordning-

en för oljeskador i 10 kap. sjölagen (1994:1009), har följande synpunkter beträffande den föreslagna lagtexten.

1 §

Paragrafen innehåller ett antal definitioner. Flera av dessa har tillkommit som ett led i genomförandet av Stockholmsreglerna. Bl.a. definieras "huvudman" som den fysiska eller juridiska person för vilken en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivs. Definitionen är central vid genomförandet av Stockholmsreglerna, eftersom det är huvudmannen som enligt dessa kan bli ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka. Av Stockholmsreglerna framgår att med huvudman (operator i den engelska texten) avses den som ytterst ansvarar för den verksamhet som bedrivs eller avses att bedrivs.

För att få bättre överensstämmelse med Stockholmsreglerna och för att underlätta tillämpningen föreslår Lagrådet att definitionen ges följande lydelse:

1 § I denna lag avses med

.....

huvudman: den fysiska eller juridiska person på vilkens uppdrag en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivs,

.....

I paragrafen definieras även "särskilda dragningsrätter". Dessa definieras som de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna (SDR) som den dag då betalning sker eller, om säkerhet ställs för betalningen, då säkerheten ställs motsvarar ett värde omräknat till svenska kronor efter en kurs bestämd enligt den

beräkningsmetod som valutafonden den dagen tillämpar för sin verksamhet och sina transaktioner.

Lagrådet föreslår i syfte att göra definitionen kortare, enklare och överensstämmande med motsvarande definition i sjölagen (jfr 22 kap. 3 § första stycket) att definitionen kortas så att punkt sätts efter parenteserna och att resten av bestämmelsen, som kan ha en plats i författningskommentaren, får utgå ur författningstexten.

2 §

I paragrafens första stycke anges att denna lag gäller

1. svenska fysiska och juridiska personer
2. utländska medborgare som har hemvist i Sverige och
3. utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt denna lag. I andra stycket anges att i fråga om 11 § gäller lagen svenska fartyg och fartyg som använts i en verksamhet som under svensk kontroll bedrivs i Antarktis.

Begreppet "under svensk kontroll" är enligt Lagrådets mening något oklart. Lagrådet förordar att paragrafens andra stycke, för att underlätta tillämpningen, utformas med användande av begreppet huvudman och av bestämmelserna i första stycket enligt följande:

De särskilda bestämmelserna om fartyg i Antarktis i 11 § gäller svenska fartyg och andra utländska fartyg än statsfartyg som används i en verksamhet i Antarktis där huvudmannen är svensk medborgare, svensk juridisk person eller utländsk medborgare som har hemvist i Sverige.

Med denna utformning av paragrafens andra stycke kan sista meningen i den föreslagna lydelsen av paragrafen om utländska statsfartyg utgå.

9 §

I paragrafens första stycke anges att den som orsakar en miljöfarlig olycka i Antarktis, och dennes huvudman, skall vidta de åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

Om denna åtgärdsskyldighet inte fullgjorts är, enligt vad som anges i 19 och 20 §§, huvudmannen ersättningsskyldig.

I paragrafens andra stycke föreskrivs att första stycket inte gäller i ett antal där angivna fall. Bl.a. anges detta vara fallet om olyckan orsakats av

2. en naturhändelse av exceptionell karaktär som inte skäligen kunde förutses med hänsyn till de normala omständigheterna i Antarktis och som fått effekter som inte skäligen kunnat undvikas eller minimeras med skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått i verksamheten,
3. en terroristhandling och
4. en krigshandling som riktats mot verksamheten.

Eftersom de i det andra stycket angivna fallen beskriver händelser som typiskt sett ligger utanför huvudmannens och verksamhetsutövarens kontroll och ansvar bör enligt Lagrådets mening andra stycket utgå. I stället förordar Lagrådet att en bestämmelse som anger att huvudmannen inte är ersättningsskyldig i de angivna situationerna införs efter 19 och 20 §§.

10 §

I paragrafen anges att om det finns skäl att anta att en mineraltillgång, en meteorit, en växt eller ett djur har åtkommit i strid med be-

stämmelserna i denna lag, är det förbjudet att befatta sig med materialet, växten eller djuret.

Eftersom det enligt Lagrådets mening är av vikt att en meteorit, en växt eller ett djur som i strid med lagens regler (jfr 6 § 1 och 2) tagits från Antarktis, om möjligt, kan återställas till fynd- eller fångstplatsen, bör enligt Lagrådets mening orden "på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande" fogas till och avsluta paragrafen (jfr 9 kap. 6 § brottsbalken).

19 §

I paragrafen anges att huvudmannen skall, om skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte fullgjorts, betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärden. Vid den fortsatta beredningen bör enligt Lagrådets mening övervägas om någon bestämmelse om ränta behövs här (jfr 1 § räntelagen, 1975:635).

20 §

För det fall att skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte har fullgjorts och sådana åtgärder inte har vidtagits av någon annan, är huvudmannen enligt paragrafens första stycke skyldig att betala ersättning till den myndighet som regeringen bestämmer. Ersättningsbeloppet skall enligt paragrafens andra stycke bestämmas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Vid den fortsatta beredningen bör enligt Lagrådets mening övervägas om den angivna ordningen med att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall bestämma beloppets storlek är lämplig med hänsyn

till att ersättningen närmast har karaktär av skadestånd och därför borde prövas av domstol som normalt prövar sådana frågor.